

Stuknummer: 13.001511

Integrale Veiligheid

Noord-Holland Noord

GEMEENTE SCHAGEN	
R:	
...IG	17 JAN 2013
CL.nr.:	
AFD:	Samenlevingsw/RAAD

Colleges B&W
Subregio Kop van Noord-Holland

Alkmaar, 9 januari 2013
Kenmerk: 13/0000198

Betreft: definitieve kadernota Jeugd, Alcohol&Drugs 2012-2015 en uitvoeringsprogramma Kop van Noord-Holland.

Geachte colleges,

Als voorzitter van de stuurgroep Jeugd, Alcohol en Drugs in de Kop van Noord-Holland heb ik mij samen met u en de mede-stuurgroepleden de afgelopen jaren mogen inzetten voor het terugdringen van het overmatig gebruik van alcohol onder onze jongeren. Met vele partners is gewerkt aan een brede, integrale gezamenlijke aanpak, variërend van voorlichting op scholen, themabijeenkomsten voor ouders, afspraken met alcoholverstrekkers tot aan repressieve maatregelen tegen uitgaansgeweld.

De bestrijding van alcoholgebruik onder jongeren gaat ons allemaal aan. Met bezorgdheid hebben wij de afgelopen jaren kennis genomen van het hoge alcoholgebruik onder onze jeugd en de desastreuze gevolgen daarvan voor hun gezondheid. Tot vorig jaar steeg nog jaarlijks het aantal jonge "comazulpers" dat werd opgenomen in het ziekenhuis. Nog zorgelijker was het dat dit misbruik niet incidenteel bleek te zijn, maar structureel, breed ingeburgerd en sterk verbonden met onze cultuur. Het vergt een lange investering van ons allen om dit om te buigen.

Gelukkig zijn we op de goede weg: de eerste resultaten van ons project zijn bemoedigend en laten een voorzichtige kentering in gedrag zien. Nu is het echter belangrijk om door te pakken. Het mag niet blijven bij een incidentele projectmatige aanpak.

Vorig jaar mei mocht ik u de kadernota Jeugd en Gezondheid 2012-2015 aanbieden waarin aan u een doorstart werd voorgesteld van het project Jeugd, Drugs en Alcohol. Ik ben blij en trots u te kunnen melden dat de gemeenten in de regio Noord-Holland Noord met instemming hebben gereageerd en bereid zijn daar energie in te steken door structureel een bedrag van 50 cent per inwoner in de begroting vrij te maken. Nu investeren in de gezondheid van onze jongeren is een investering in de toekomst.

Ik zie er naar uit om met u de strijd tegen het overmatig alcohol- en drugsmisbruik voort te zetten. De stuurgroep zal u daar de komende jaren met hetzelfde enthousiasme bij ondersteunen samen met alle betrokken partners.

Met genoegen bleef ik u hierbij namens de stuurgroep de definitieve kadernota aan met het uitvoeringsprogramma voor de subregio Kop van Noord-Holland.

Met vriendelijke groet,

voorzitter stuurgroep Jeugd, Alcohol&Drugs
Kop van Noord-Holland,

G. Westerkamp

Datum: 14 januari 2013.

Titel: Heel Noord-Holland Noord pakt alcohol- en drugsmisbruik onder jongeren aan

Vanaf 2013 slaan de regio's Noord-Kennemerland, Kop van Noord-Holland en West-Friesland de handen ineen om alcohol- en drugsgebruik onder jongeren verder terug te dringen. Het is een topprioriteit, omdat een overweldigende meerderheid van 90 % van de inwoners vindt dat er extra geld en tijd ingestoken mag worden. GGD Holland Noorden en het Programmabureau Integrale Veiligheid van Politie Noord-Holland Noord zijn daarom gevraagd een integraal programma samen te stellen. De kracht van het programma is een preventieve én een repressieve aanpak voor de gemeenten in de drie regio's. Eerdere bemoedigende projectresultaten zijn een stimulans om op de ingeslagen weg door te gaan en de krachten te bundelen onder de noemers 'In control of alcohol' en 'In control of drugs'.

Nieuwe aanpak

Er zijn in de gezamenlijke aanpak tot 2016 activiteiten opgenomen die in de afgelopen jaren succesvol bleken. Ook zijn er veel nieuwe activiteiten, zoals interactieve theatervoorstellingen voor jongeren in het speciaal voortgezet onderwijs en voor hun ouders en er zijn elektronische lesmethoden alcohol en drugs voor het voortgezet onderwijs. Met behulp van de nieuwe Drank en Horecawet kan 'In control of alcohol' jongeren onder de 16 jaar er op wijzen dat alcoholbezit strafbaar is en geeft de wet nieuwe handvatten om het verstrekken van alcohol beter te handhaven. Mystery guest-onderzoeken met jongeren onder de 16 jaar ondersteunen die aanpak. Sociale media zijn nieuwe middelen om in contact te komen met jongeren en ze te betrekken in het programma. Daar maken ze veel gebruik van, zoals via Facebook: Facebook.com/incontrol of via Twitter: @incontrolofalc.

Unieke samenwerking

Het is uniek dat gemeenten in een financieel moeilijke tijd gezamenlijk extra geld beschikbaar stellen en voor het eerst dat er een dergelijke grote samenwerking is met zowel preventieve als repressieve activiteiten samen. Die samenwerking trok daarom ook landelijk de aandacht van het ministerie VWS en van het Trimbos Instituut. Een voortrekkersrol hebben de stuurgroepvoorzitters van Noord-Kennemerland, Kop van Noord-Holland en West-Friesland, respectievelijk: Martin Hagen (tot 10-1-'13 wethouder gemeente Alkmaar), Gerrit Westerink (waarnemend burgemeester gemeente Schagen) en Onno van Veldhuizen (burgemeester gemeente Hoorn). Hun rol leidde er toe dat er extra geld en ambtelijke inzet is. De gemeenteraad van Heiloo heeft nog niet besloten.

Goede resultaten

In 2007 startte de uitvoering van het project 'Westfrisse Jeugd' in West-Friesland. Later volgde het project 'Helder in de Kop' in de Kop van Noord-Holland en 'Nuchter Noord Kennemerland' in Noord-Kennemerland. Aanleiding waren de verontrustende cijfers van kinderen die steeds jonger, vaker en meer alcohol dronken. Door die afzonderlijke projecten zijn in vijf jaar tijd al goede resultaten geboekt, zoals:

- toenemende bewustwording onder jongeren, ouders en alcoholaanbieders over de risico's en gevolgen van alcoholgebruik onder jongeren;
- hogere startleeftijd van beginnende drinkers van 12,1 naar 12,8 jaar;
- afname van het aantal alcoholdrinkende jongeren onder de 16 jaar van 70% naar 55%;
- groeïende inspanningen bij alcoholverstrekkers om de naleving van de wetgeving te verbeteren.

Noot voor de redactie:

De voorzitter van de stuurgroep West-Friesland, burgemeester Onno van Veldhuizen van de gemeente Hoorn, is bereid u persoonlijk uitgebreide toelichting te geven over het programma. Zie hieronder de contactgegevens. Op 7 maart as. is er op initiatief van het ministerie VWS een bijeenkomst waarin de integrale aanpak van 'In control of alcohol' voor het voetlicht komt (zie bijlage). Graag nodigen wij u uit om hierbij ook aanwezig te zijn.

Het programma In control of alcohol is een initiatief van alle gemeenten van de regio's West Friesland, Noord Kennemerland en de Kop van Noord-Holland. Het bestaat uit preventieve en repressieve interventies om overmatig alcoholgebruik onder jongeren te voorkomen en om de sociale veiligheid te vergroten. Het ministerie van Binnenlandse Zaken, Provincie Noord-Holland, Politie Noord-Holland Noord en het Openbaar Ministerie ondersteunen het programma. Voor meer informatie over het programma In control of alcohol: Kees van der Veer, GGD Hollands Noorden, kvaer@ggdhn.nl, 06-12738768, 0224-720544

in control | OF ALCOHOL

Gezamenlijke aanpak
Jeugd, Alcohol en Drugs
NOORD-HOLLAND NOORD

in control | OF DRUGS

Januari 2013

Gea Breebaart/Kees van der Veer/Nico Modder
GGD Hollands Noorden, Programmabureau Integrale Veiligheid

Het programma Jeugd, Alcohol en Drugs Noord-Holland Noord is een samenwerking tussen de gemeenten (burgemeesters, wethouders en betreffende ambtenaren) en wordt ondersteund door:

- Brijder Verslavingszorg
- GGZ Noord-Holland Noord
- Halt Noord-Holland Noord
- Politie Noord-Holland Noord
- Onderwijsbesturen
- GGD Hollands Noorden
- Ziekenhuizen NHN
- Programmabureau Integrale Veiligheid

Inhoudsopgave:

1.	Inleiding	pag. 5
1.1	Doorgaan op de ingeslagen weg	pag. 5
1.2	Doelgroepen	pag. 5
2.	Bemoedigende resultaten geven stimulans	pag. 6
2.1	Wat hebben we geleerd?	pag. 6
2.2	Gezamenlijke doelen	pag. 7
3.	Gezamenlijke aanpak	pag. 8
3.1	Structuur en werkwijze gezamenlijke aanpak	pag. 8
3.1.1	Projectorganisatie en programmasturing	pag. 8
3.1.2	Actoren	pag. 8
3.1.3	Regionale stuurgroep	pag. 9
3.1.4	Subregionale stuurgroepen	pag. 9
3.1.5	Projectgroep	pag. 9
3.1.6	Werkgroep preventie	pag. 10
3.1.7	Werkgroep regelgeving en handhaving	pag. 10
3.1.8	Werkgroep communicatie	pag. 10
3.1.9	Gemeentelijke (intersectorale) werkgroep	pag. 10
3.2	Financiering	pag. 11
4	Het gezamenlijke uitvoeringsplan	pag. 11
4.1	Preventie	pag. 11
4.2	Regelgeving, toezicht en handhaving	pag. 12
4.3	Communicatie	pag. 12
4.4	Evalueren	pag. 12

bijlage 1: organogram programma Jeugd, Alcohol en Drugs

bijlage 2: begroting programma Jeugd, Alcohol en Drugs

bijlage 3: uitvoeringsplan preventie programma 'In control of Alcohol' NHN 2013 - 2014

bijlage 4: uitvoeringsplan communicatie programma 'In control of Alcohol' NHN 2013 - 2016

bijlage 5: uitvoeringsplan Drank en Horecawet 'In control of Alcohol' NHN 2013 - 2016

1. Inleiding

In 2007 startte de uitvoering van het project Westfrisse Jeugd in West-Friesland. Later volgde het project Helder in de Kop in de Kop van Noord-Holland en Nuchter Noord Kennemerland in Noord-Kennemerland. Aanleiding waren de verontrustende cijfers en berichten van kinderen die steeds jonger, vaker en meer alcohol dronken. Dit ging ook gepaard met de zorg die werd geuit over het aantal suicides in West-Friesland in relatie tot alcohol en drugs. De projecten duurden vier jaar. Door middel van de Emovo-resultaten van de GGD Hollands Noorden is te zien dat de startleeftijd waarop de jeugd alcohol is gaan drinken de afgelopen jaren is verhoogd van 12.1 jaar naar 12.8 jaar. We zien ook dat er een daling is van het drinkgedrag van jongeren onder de 16 jaar. In 2005 dronk 70% van de jongeren ooit alcohol en dat is in 2009 gedaald naar 55%. Ook verbiedt één op de 14 ouders alcoholgebruik onder de 16 jaar. (Zie bijlage 1, factsheet Jeugd en Alcohol Noord-Holland Noord). De bemoedigende resultaten geven een stimulans om vooral verder te gaan op Noord-Holland Noord niveau. We zijn er echter nog lang niet. Het beleid heeft een lange adem nodig en daar zet een ieder zich voor in, zowel bij gemeenten als bij de betrokken organisaties.

1.1 Doorgaan op de Ingeslagen weg

In de kadernotitie Jeugd, Gezondheid en Veiligheid in Noord-Holland Noord 2012 - 2015 van april 2012 is het uitgangspunt *van alle gemeenten* in Noord-Holland Noord als volgt:

Alle interventies die het overmatig gebruik van alcohol en drugs helpen voorkomen dragen bij aan het beschermen van de individuele gezondheid, het vergroten van sociale en maatschappelijke veiligheid en het terugdringen van nodeloze maatschappelijke schade en kosten.

De interventies die hiervoor ingezet worden beginnen al op jonge leeftijd. Vooral ten aanzien van het bevorderen van een gezonde leefstijl, vroege signalering van risico's en inzet op weerbaarheid om de dagelijkse verleidingen te kunnen weerstaan.

De aanpak richt zich ook vanaf 2013 op twee sporen, namelijk:

1. Doorgaan met het wijzen op de schadelijke gevolgen, de gezondheidsrisico's en de keuzemogelijkheid om verstandig met alcohol en drugs om te gaan;
2. Terugdringen van de beschikbaarheid en het bezit van alcohol en drugs en het intensiveren van het toezicht op en het handhaven van de regels daarvoor.

Deze twee sporen worden integraal uitgevoerd met behulp van preventie, regelgeving en handhaving en communicatie met als doel: *Geen alcohol voor je 16^e jaar en zeer matig na je 16^e jaar¹.*

1.2 Doelgroepen

In de kadernotitie zijn de volgende doelgroepen beschreven:

- Jongeren onder de 16 jaar (o.a. jongeren speciaal voortgezet onderwijs)
- Jongeren tussen de 16 en 23 jaar (vaak uitgaande jongeren)
- Ouders/verzorgers van deze jongeren
- Alcohol- en drugsverstrekkers
- Leerkrachten, mentoren, jongerenwerkers

Het bereiken van deze doelgroepen gebeurt in verschillende omgevingen zoals onderwijs, sport, uitgaan (bijvoorbeeld de horeca) en dergelijke.

¹ Vanaf 1 januari 2013 gaat de leeftijd van alcoholgebruik en alcoholbezit van 16 jaar naar 18 jaar.

2. Bemoedigende resultaten geven stimulans

De meeste projecten en activiteiten zijn de afgelopen jaren voortvarend van start gegaan. Vaak zonder gedegen uitgewerkte projectplannen, maar wel met visie en veel enthousiasme. Er is dankbaar gebruik gemaakt van allerlei ideeën, methoden en toolkits van verschillende landelijke gezondheidsbevorderende instituten. Ook zijn er initiatieven ontwikkeld waar 'blinde vlekken' werden gesignaleerd. Gemeenten hebben zich onder andere ingezet voor projecten op scholen, er is deelgenomen aan de pilot 'Toezicht Drank en Horecawet' en er is ervaring opgedaan met communicatietrajecten ter ondersteuning van preventie, regelgeving en handhaving.

In de afgelopen jaren zijn daarmee bemoedigende resultaten geboekt waar het gaat om de:

- toenemende bewustwording van alcoholgebruik en de risico's daarvan onder jongeren, ouders en alcoholaanbieders;
- hogere startleeftijd van beginnende drinkers;
- afname van het aantal alcoholdrinkende jongeren onder de 16 jaar;
- groeiende inspanningen bij verstrekkers om de naleving van wetgeving te verbeteren.

Dat betekent dat in de gezamenlijke aanpak verschillende activiteiten worden opgenomen die ook in de afgelopen jaren zijn uitgevoerd (evidence based best practises), wel of niet aangepast aan de actualiteit en nieuwe inzichten. De samenwerkingsverbanden die de afgelopen jaren zijn ontstaan worden hier weer voor ingezet of uitgebreid.

Ook worden er nieuwe activiteiten ontwikkeld en uitgevoerd bijvoorbeeld voor jongeren in het speciaal voortgezet onderwijs en krijgen ouders een interactieve 'ouderavond' aangeboden. Sociale media zijn het middel om vooral de jongeren te bereiken en ook interactief te betrekken. Na inventarisatie van gewenste activiteiten die moeten blijven of er bij moeten komen, bleek dat bijna alle activiteiten door alle drie regio's gedeeld worden. Dit is zeker een positief uitgangspunt.

In het gezamenlijke plan van aanpak Jeugd, Alcohol en Drugs wordt aandacht besteed aan drugs. De meeste aandacht komt vanuit uit de repressiekant. In de preventie is er aandacht voor drugs bij de ELO modules blowen voor het Voortgezet Onderwijs en bij de theatervoorstellingen voor ouders en leerlingen.

2.1 Wat hebben wij geleerd?

- Een mix van maatregelen/activiteiten is effectiever dan alleen voorlichting of campagnes;
- Het betrekken van andere gemeentelijke beleidsterreinen zoals sport, onderwijs en/of veiligheid zorgt voor een integrale implementatie van de beoogde doelen;
- Een samenwerking van alle gemeenten in Noord-Holland Noord is efficiënter. Door die samenwerking is er krachtiger eenduidigheid in de communicatieboodschap naar de doelgroepen en zijn de meeste activiteiten in alle gemeenten hetzelfde;
- Inzet van regionale/lokale instellingen zoals Brijder Verslavingszorg, GGZ Noord-Holland Noord, GGD Hollands Noorden, Halt, politie, onderwijsbesturen zo veel mogelijk benutten, geplande activiteiten versterken en eventueel gezamenlijk ontwikkelen;
- Uitvoer van interventies op plaatsen waar veel jongeren zijn. Dus niet alleen op scholen, zoals voorheen het geval was, maar ook via sportverenigingen, uitgaansgelegenheden en jongerenwerk. En acties richting ouders via het basis- en voortgezet onderwijs alsook via puber-oudercursussen;
- In verband met de nieuwe Drank- en Horecawet, die in 2013 ingaat, wordt een nieuwe gezamenlijke uitwerking van zowel de gemeenten als van de activiteiten van preventie, regelgeving en handhaving en communicatie gevraagd;
- Uit ervaring is geleerd dat het moeilijk is in te schatten hoeveel interventies uitgevoerd worden. Hier wordt flexibel mee omgegaan, afhankelijk van de keuzes van de regio's. Per kwartaal wordt hier een overzicht van gegeven inclusief de financiële verantwoording;

- Aan het eind van ieder kalenderjaar vindt er een evaluatie plaats. De uitkomst van de evaluatie is input voor het volgende kalenderjaar. Dit wordt besproken in zowel de stuurgroepen als de werkgroepen;
- De mogelijkheid om samen te werken met de private en publieke sector (Rabobanken, woningbouwverenigingen, horeca, spoorwegen e.d.) toe te passen. Dit zal de komende jaren verder uitgewerkt worden. Extra activiteiten kunnen hierdoor gefinancierd worden bijvoorbeeld voor de sociale media, een evenement en/of Dat drinkt Niet!.

2.2 Gezamenlijke doelen

Gestimuleerd door de bemoedigende resultaten zijn in de kadernotitie zeer ambitieuze doelen voor 2013 en 2015 geformuleerd. Een hele uitdaging om deze doelen te behalen, maar het kan lukken als iedereen zich hier 100% voor inzet. Met elkaar gaan wij voor de onderstaande doelen in 2013. Na een evaluatie worden de doelen daarna opnieuw bepaald voor 2015.

Alcohol

- De gemiddelde leeftijd waarop jongeren voor het eerst alcohol drinken, is van 12.8 jaar in 2009 verhoogd naar 13.5 jaar in 2013;
- Meer dan driekwart van de (bereikte) ouders of verzorgers is van plan om de norm 'geen alcohol onder de 16' te hanteren. Oudertolerantie is verlaagd van 37% in 2009 naar 25% in 2013;
- Het percentage jongeren onder de 16 jaar van het voortgezet onderwijs in Noord-Holland Noord dat ooit alcohol heeft gedronken is gedaald van 55% in 2009 naar 45% in 2013;
- Het percentage jongeren onder de 16 jaar van het voortgezet onderwijs in Noord-Holland dat actueel alcohol gebruikt is van 45% in 2009 gedaald naar 35% in 2013;
- Het percentage jongeren onder de 16 jaar van het voortgezet onderwijs in Noord-Holland Noord dat de afgelopen vier weken overmatig alcohol heeft gebruikt (5 of meer glazen tijdens minimaal één gelegenheid/tijdsduur de afgelopen vier weken) is van 28% in 2009 gedaald naar 20% in 2013;
- Het percentage jongeren boven de 16 jaar Noord-Holland Noord dat de afgelopen 4 weken overmatig alcohol heeft gebruikt (5 of meer glazen tijdens minimaal één gelegenheid/tijdsduur de afgelopen 4 weken) is van 66% in 2009 gedaald naar 50% in 2013.

Drugs

- Het percentage jongeren in Noord-Holland Noord dat de afgelopen maand wel eens softdrugs heeft gebruikt is van 18% in 2009 gedaald naar 16% in 2013.
- Het percentage jongeren in Noord-Holland Noord dat de afgelopen maand wel eens harddrugs heeft gebruikt is 3% gedaald naar 2% in 2013.
- Het percentage jongeren in Noord-Holland dat in de afgelopen maand softdrugs heeft gebruikt is van 8% in 2009 gedaald naar 6% in 2013.
- Het percentage jongeren in Noord-Holland dat in de afgelopen maand harddrugs heeft gebruikt is van 1% in 2009 gelijk gebleven in 2013.

In 2013 wordt het EMOVO (1 x per 4 jaar) door de GGD Hollands Noorden opnieuw uitgevoerd in het voortgezet onderwijs alsook in het beroepsonderwijs MBO en ROC. De resultaten zullen in het voorjaar 2014 bekend zijn. Deze resultaten hebben betrekking op eerder genoemde doelen omdat het EMOVO voor de derde keer wordt uitgevoerd. In de kadernotitie zijn ook doelstellingen beschreven voor 2015. Hoe dit precies kan worden gemeten ten aanzien van alcohol en drugs, moet verder uitgewerkt worden. Dan zou misschien ook de leeftijd van 18 jaar meegenomen kunnen worden.

3. Gezamenlijke aanpak

In de kadernotitie Jeugd, Gezondheid en Veiligheid 2012-2015 is aangegeven dat er blijvende inzet nodig is op het gebied van bewustwording en draagvlak met behulp van huidige en ook nieuwe activiteiten op het gebied van preventie, regelgeving en handhaving en communicatie. De aanpak middels twee sporen kan leidend zijn op het gebied van:

- maatregelen en activiteiten met een preventief karakter en gericht op bewustwording via interventies op scholen (basis-, voortgezet- (speciaal) en middelbaar beroepsonderwijs) en daarbij behorende ouders, leerkrachten en andere belanghebbenden;
- het betrekken van de sportverenigingen bij de invoer van een alcoholbeleid;
- het betrekken van het jongerenwerk bij het ontwikkelen en uitvoer van verschillende interventies vooral gericht op jongeren boven de 18 jaar (uitgaanscircuit);
- trainingen voor barpersoneel in commerciële (barcode cursus) en paracommerciële horeca (IVA trainingen voor vrijwilligers);
- diverse communicatieactiviteiten speciaal gericht op de (uitgaande) jongeren via sociale media;
- aanscherpen, uniformeren en intensiever toepassen en handhaven van de regelgeving;
- maatwerk in de aanpak van 'hokken en keten' waarbij in elk geval de commercieel geëxploiteerde en/of overlastgevendende 'hokken en keten' worden gesloten;
- gebruik van alle voorhanden zijnde landelijke en lokale juridische instrumenten door op te treden tegen: drugspannen, straatdealers en hennepteelt om te voorkomen dat de productie, de handel, het voor handen hebben en het gebruik van drugs de openbare orde, de veiligheid en het woon- en leefklimaat verder aantast;
- verkenning van een efficiënt en werkzaam model voor regionaal toezicht.

Bovenstaande is ook beschreven in de kadernotitie. De vertaalslag van de drie hoofdelementen op het gebied van preventie, regelgeving, toezicht en handhaving en communicatie naar interventies, doel, doelgroep, aantallen, verantwoordelijkheden, communicatie (als integraal onderdeel) en financiën is beschreven in het bijgesloten gezamenlijke uitvoeringsplan.

3.1 Structuur en werkwijze gezamenlijke aanpak

In dit subhoofdstuk wordt nader ingegaan op de projectorganisatie, aansturing en begroting, met andere woorden: wie is voor welk onderdeel verantwoordelijk? Het is de bedoeling dat deze projectorganisatie zal voortbestaan in de jaren 2013, 2014 en 2015. Het jaar 2015 geldt als een overgangsjaar. In dat jaar zal na evaluatie worden gezien of de projectorganisatie kan doorgaan of dat de taken overgenomen worden door de reguliere organisaties.

3.1.1 Projectorganisatie en programmasturing

Het programma is bedoeld voor verschillende sectoren: jeugd, onderwijs, volksgezondheid, veiligheid en communicatie en het bevat uiteenlopende elementen, zoals lesprogramma's, communicatiemiddelen en (thematische) bijeenkomsten. Er zijn veel organisaties bij betrokken zoals gemeenten, GGD, GGZ, ziekenhuizen, scholen en de politie waardoor het organisatorisch complex is. Dat vraagt om een goede afstemming tussen de ambtenaren en bestuurders, lokaal en (sub) regionaal. Ook een goed samenspel tussen de gemeenten en de projectorganisatie is essentieel. Dit lijkt een open deur, maar de praktijk heeft geleerd dat dit niet vanzelfsprekend is; er moeten enkele randvoorwaarden ingevuld worden. Hieronder zijn van de deelnemers aan de projectorganisatie de taken benoemd en vervolgens zijn de overleggen opgesomd. (zie bijlage 1)

3.1.2 Actoren

GGD Hollands Noorden:

- projectleiding voor de onderdelen preventie/bewustwording en communicatie

- voorzitterschap en coördinatie werkgroepen preventie en communicatie
- coördinatiepunt voor werkzaamheden van GGZ, Brijder, Trimbos, scholen
- beheer van het projectbudget

Programmabureau Integrale Veiligheid NHN:

- projectleiding onderdelen regelgeving en handhaving
- voorzitterschap projectgroep

Gemeenten (19):

- bestuurlijke deelname stuurgroep
- ambtelijke deelname werkgroepen
- verantwoordelijk voor lokale activiteiten en communicatie

3.1.3 Regionale Stuurgroep

Er is een regionale commissie Jeugd en Sociale Veiligheid, die ressorteert onder het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio. Deze commissie is niet eindverantwoordelijk voor het project, dit ligt immers bij de stuurgroepen in de drie subregio's, maar de commissie is wel belast met de regionale samenhang. Deze commissie, waarin sinds 2012 een afvaardiging van burgemeesters, wethouders uit het GGD-bestuur en vertegenwoordigers van OM en politie zitting hebben is tevens stuurgroep van het Programmabureau. Vanuit deze commissie wordt gerapporteerd aan het AB. De rol van deze commissie beperkt zich tot strategische hoofdlijnen. De commissie vergadert zesmaal per jaar. Het secretariaat wordt verzorgd door het PIV. Taken in het project:

- bewaking voortgang op niveau van de Veiligheidsregio;
- afstemming tussen de sectoren zorg en veiligheid (jeugd) op veiligheidsregioniveau;
- advisering over regionale besluitvorming, eventueel agendering;
- aansturing van de projectorganisatie via GGD en PIV.

3.1.4 Subregionale stuurgroepen

Er zijn en blijven drie stuurgroepen actief: Noord-Kennemerland, Kop van Noord-Holland en West-Friesland. De stuurgroepen bestaan uit bestuurlijke vertegenwoordigers van de gemeenten, een mix van burgemeester, wethouders en deskundigen vanuit verschillende preventieve organisaties. Elke gemeente levert één vertegenwoordiger in de stuurgroep. De stuurgroepen vergaderen viermaal per jaar, het secretariaat is in handen van het PIV in samenwerking met de GGD. De projectleiders van de GGD en PIV wonen de stuurgroepvergaderingen bij en leggen daar verantwoording af over de stand van zaken. Deze stuurgroepen hebben de volgende taken:

- aansturing van het programma op niveau van de subregio;
- aansturing van eventuele acties in de eigen gemeente in overleg met de werkgroepen;
- ambassadeurschap en perscontacten (voorzitters).

3.1.5 Projectgroep

De projectorganisatie is een co-productie van de GGD en het Programmabureau Integrale Veiligheid (PIV). De GGD is eindverantwoordelijk voor de projectorganisatie en levert de projectleiding op de onderdelen preventie en communicatie. Deze onderdelen vormen de kern van het project.

De projectleiding voor het onderdeel regelgeving en handhaving berust bij het Programmabureau.

De drie projectleiders vormen met elkaar een projectteam. De taken van het projectteam zijn:

- coördinatie van alle projectactiviteiten;
- afstemming tussen de projectonderdelen;
- voorbereiding van de stuurgroepvergaderingen en regionale besluiten;
- monitoring van het budget.

3.1.6 Werkgroep preventie

De preventiewerkgroepen zijn erg belangrijk bij het organiseren van de activiteiten in het kader van preventie, hulpverlening en bewustwording. Het gaat o.a. om lesprogramma's, cursussen, handleidingen, voorstellingen etc. Deze activiteiten vinden vaak op lokaal niveau plaats. Daarom worden de bestaande werkgroepen op niveau van de subregio's gehandhaafd. Vanuit de stuurgroep wordt er een bestuurlijk vertegenwoordiger aangewezen die de werkgroep ondersteunt en/of leidt. Elke gemeente levert een vertegenwoordiger in de werkgroepen. Het is aan de gemeenten zelf om uit te maken wie, maar als voorwaarde geldt wel dat deze vertegenwoordiger voldoende mandaat heeft.

De voorzitter van de werkgroep preventie is de bestuurlijke vertegenwoordiger die in overleg met de GGD de agenda voorbereidt. De frequentie van het overleg is per werkgroep te bepalen, afhankelijk van de behoefte. In principe wordt er ongeveer twee weken van te voren vergaderd voordat de regionale stuurgroep bijeenkomt. Communicatiemedewerkers van de gemeenten sluiten naar behoefte aan. Taken:

- coördinatie van de activiteiten op gebied van preventie, hulpverlening en bewustwording;
- afstemming tussen de gemeentelijke activiteiten;
- uitwisseling informatie en ervaringen.

3.1.7 Werkgroep regelgeving en handhaving

Deze werkgroep zal zich in eerste instantie bezighouden met de implementatie van de nieuwe Drank- en Horecawet, en dat betreft het samenstellen van een set verordeningen, beleidsregels en een samenhangend sanctiebeleid. Gemeenten kunnen dit materiaal overnemen. Aangezien één werkgroep dit voor heel NHN kan ontwikkelen hoeven er geen aparte werkgroepen per subregio te blijven bestaan. Het PIV heeft de projectleiding in samenwerking met de gemeente Hoorn. In de kadernota zijn nog andere maatregelen beschreven die hieronder vallen, zoals de drugsaanpak, toezicht, mystery guest-onderzoek, veilig uitgaan, activiteiten als IVA-cursussen, barveilig en het project 'Wakkere ouders'. De werkgroep zal per onderdeel bekijken hoe dit gestalte kan krijgen. Sommige maatregelen zijn al in gang gezet of maken deel uit van andere projecten.

De projectleider van het PIV coördineert dit in samenspraak met de werkgroep.

Taken:

- primair: implementatie van de nieuwe Drank- en Horecawet;
- coördinatie van activiteiten op het gebied van regelgeving en handhaving;
- aanbieden van voorstellen aan de stuurgroepen.

3.1.8 Werkgroep communicatie

Als uitgangspunt geldt dat communicatieve activiteiten adviserend en ondersteunend zijn aan de onderdelen preventie en regelgeving en handhaving. Het doel van de werkgroep is het ontwikkelen van ondersteunende communicatie op basis van één regionale strategie ter bevordering van de bewustwording ten aanzien van alcohol- en drugsgebruik onder jongeren.

Taken:

- coördinatie regionale communicatieve activiteiten;
- ondersteuning en advisering gemeentelijke communicatie;
- ontwikkelen herkenbare uitstraling voor het project.

3.1.9 Gemeentelijke (intersectorale) werkgroep

Een belangrijk deel van de activiteiten vindt lokaal plaats. Daarom is goede afstemming in de gemeente een belangrijke voorwaarde voor succesvolle maatregelen. Het is belangrijk dat er per gemeente vaste contactpersonen zijn die de activiteiten lokaal kunnen organiseren. Dat geldt zowel voor de onderdelen preventie, regelgeving en handhaving als voor communicatie. Deze contactpersonen vormen met elkaar een drie-eenheid die lokaal de ruggegraat vormen van het programma. Deze ambtenaren koppelen hun activiteiten terug naar hun bestuurder (burgemeester of wethouder) die lid is van de stuurgroep.

Taken:

- coördinatie van lokale activiteiten;
- voortgang bewaken in overleg met projectleiders;
- voorbereiding lokale bestuurder op stuurgroepvergaderingen.

3.2 Financiering

Zoals in de kadernotitie is vermeld, is aan alle gemeenten een financiële bijdrage gevraagd van 50 eurocent per inwoner. Met de stuurgroepen is afgesproken dat de GGD de kasfunctie op zich neemt, wat betekent dat de GGD de gemeentelijke bijdrage zal incasseren en het projectbudget zal beheren.

De GGD neemt de kasfunctie op zich, in elk geval tot en met 2015. Aangezien het om een structurele bijdrage gaat (zie pagina 7 van de kadernotitie) dienen de stuurgroepen in 2015 een besluit te nemen over het beheer van het budget na 2015. (Voor 1 mei in verband de begrotingen).

Aangezien er een jaarlijks bedrag per inwoner is afgesproken kan de jaarlijkse bijdrage per gemeente licht fluctueren. In bijlage 2 staat een overzicht van de bedragen per gemeente op basis van het inwoneraantal per 30 oktober 2012 en de gemeentelijke indeling per 1 januari 2013, waarin de gemeenten Harenkarspel, Schagen, en Zijpe worden samengevoegd tot de nieuwe fusiegemeente Schagen.

De GGD zal jaarlijks in het voorjaar een factuur sturen met daarin een weergave van verschillende evaluaties.

4. Het gezamenlijke uitvoeringsplan

Het uitvoeringsplan van de gezamenlijke aanpak wordt jaarlijks met de projectleiders geschreven na bespreking in de werkgroepen en naar aanleiding van de evaluaties. Het is een overzicht met korte beschrijvingen van interventies, doelen, doelgroepen, aantallen, verantwoordelijkheden, communicatie en financiën. De bovenregionale alsook de regionale plannen ten aanzien van preventie en communicatie worden in één uitvoeringsplan gepresenteerd. De meeste interventies worden uitgevoerd en mogelijk gemaakt door de financiering door alle gemeenten in Noord-Holland Noord. Iedere regio is verantwoordelijk voor de uitvoering.

4.1 Preventie

De kracht van preventie binnen het vervolgtraject ligt vooral op het gebied van enkele goede interventies die structureel en integraal worden uitgevoerd in plaats van allerlei losse trajecten. Daarom wordt in het uitvoeringsplan voor preventie aandacht besteed aan:

- RAEAV, (Roken, Alcohol Een Ander Verhaal): een nieuwe aanpak vanwege de nieuwe lesboekjes en een docentenhandleiding waar roken ook een onderdeel van is geworden. De ouderavond blijft binnen dit aanbod gehandhaafd. Er wordt ook een 'lightversie' aangeboden door Brijder Verslavingszorg, welke bestaat uit een gastles inclusief een ouderavond. Dit om scholen enthousiast te maken voor RAEAV.
- ELO-modules alcohol en blowen, Voortgezet Onderwijs (VO) en Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO/ROC). (ELO=Elektronische Leeromgeving)
- Theatervoorstellingen Play Back 'Hot Spot' voor zowel de leerlingen van het VO, MBO/ROC als het Speciaal Voortgezet onderwijs.
- Theatervoorstellingen Play Back 'Onder invloed' voor de ouders van de leerlingen VO, MBO/ROC en Speciaal Voortgezet Onderwijs.

- Puber-oudercursussen. Tijdens een extra bijeenkomst (theatervoorstelling Play Back, Onder invloed) waar alle ouders voor uitgenodigd worden die al een puber-oudercursus hebben gevolgd, wordt extra aandacht gegeven aan het handhaven van de regels die ouders afspreken omtrent Jeugd en Alcohol/drugs.
- Dat drinkt Niet! Dit is een best practice aanbod wat uitgevoerd wordt door opgeleide 'peers' die een informatieve gastles geven aan groep 8. Wordt in Den Helder, Texel, Schagen, Hoorn en Enkhuizen en omgeving uitgevoerd en gefinancierd door de Rabobanken.
- Het ontwikkelen van advies omtrent Jeugd en Alcohol voor leerlingen van groep 7 tijdens het Periodiek Geneeskundig Onderzoek van de GGD Hollands Noorden.

4.2 Regelgeving, toezicht en handhaving

Regelgeving en Handhaving richt zich allereerst op de volledige implementatie van het beleids- onderdeel van de nieuwe Drank- en Horecawet.

In dat beleid wordt met name aandacht besteed aan de verordeningen, het handhavingsbeleid en het beleid ten aanzien van de paracommercie.

Daarnaast zijn er verschillende onderwerpen die in de regio al opgepakt worden en die qua aansturing onder het programma van regelgeving en handhaving vallen.

Vanuit het programmabureau IV zal er nadrukkelijk regie blijven op deze onderwerpen.

Het betreft:

- de aanpak van drugs o.a. door de hennepketenaanpak te versterken en de "veilige school" afspraken na te leven;
- het bovengemeentelijk samenwerken met en door BOA's ten aanzien van de handhaving van de nieuwe Drank en Horecawet;
- Veilig Uitgaan: het organiseren van horeca-ontzeggingen.

Ook voert het programmabureau de regie op gesprekken met de horeca (doorschenken) en de supermarkten teneinde het handhavingsbeleid vorm te geven.

Het experiment Wakkere Ouders wordt projectmatig en regionaal uitgevoerd in opdracht van gemeenten en politie. Wakkere Ouders bestaat uit het wakker bellen van de ouders en het verzoek om de jongere op te halen. Er zit een taakstraf van Halt bij (vanwege openbare dronkenschap) en een opvoedmaatregel aan de ouders verzorgd door Brijder Verslavingszorg. Dit experiment is uitstekend te koppelen aan lokale evenementen waar veel alcohol wordt genuttigd zoals kermissen of popconcerten. Het programmabureau regisseert verder de aanbesteding van het mystery guest-onderzoek.

4.3 Communicatie

Communicatieactiviteiten zijn voor een deel integraal opgenomen in de plannen van preventie, regelgeving en handhaving zodat deze slagvaardiger en eenduidig uitgevoerd kunnen worden. De projectleiders stemmen die communicatie daarom regelmatig met elkaar af (projectteam). Extra communicatie richt zich op het betrekken van de jeugd vanuit een positieve benadering en zoveel mogelijk ten aanzien van het uitgaansleven en festivals.

In 2012 zijn al enkele goede ervaringen opgedaan met sociale media in relatie tot evenementen. Die worden daarom verder uitgewerkt en geïntensiveerd. Daarbij worden positieve jongeren en andere voorbeelden uit de sport- en muziekwereld ingezet die laten zien dat sporten, uitgaan en studeren beter en leuker zijn zónder alcohol of drugs.

4.3.1 Evalueren

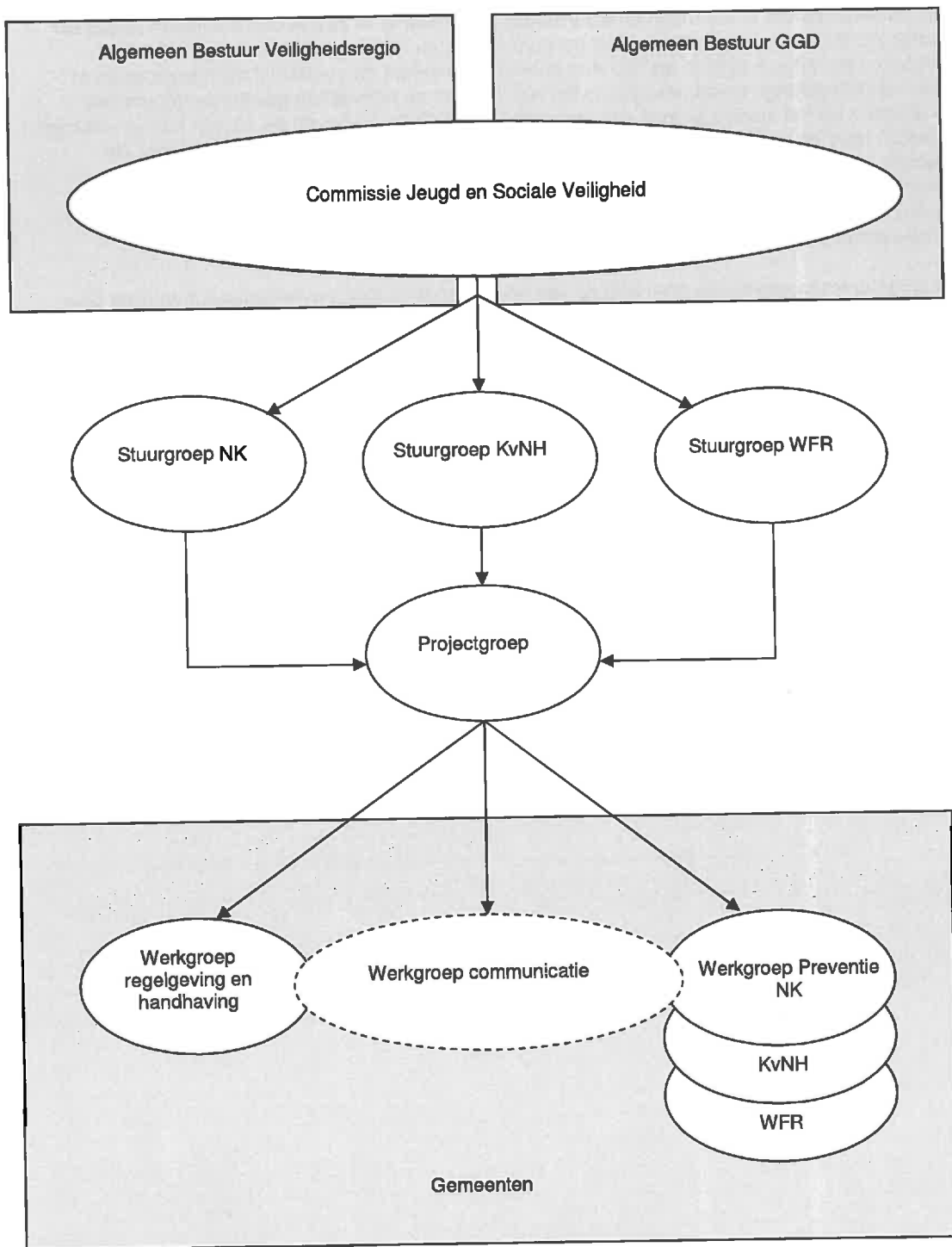
Evalueren is een combinatie van gegevensverzameling (aantallen, bereik) over het proces en over het effect op kennis, houding en gedrag rond alcohol- en drugsgebruik. De combinatie levert informatie op over het succes van de aanpak en waar eventueel extra op ingezet moet worden.

Procesgegevens worden in het vervolgtraject gedurende het verloop verzameld met behulp van vragenlijsten, inzicht in aantallen en waardering. Ieder jaar is te zien hoeveel scholen (basis en voortgezet onderwijs), sportclubs of jongeren/ouders aan een bepaalde activiteit hebben deelgenomen. Hieruit blijkt of en hoe met diverse activiteiten de verschillende doelgroepen in verschillende settings of omgevingen is bereikt. En hoe de activiteiten gewaardeerd worden. De effecten op het alcoholgebruik van jongeren onder de 16 en boven de 16 jaar kunnen worden gemeten door de resultaten van EMOVO 2013 te vergelijken met 2009 en 2005 alsook de effecten op oudertolerantie. De effecten op het drugsgebruik van de jongeren worden ook gemeten en vergeleken met de cijfers van 2009. De resultaten worden jaarlijks terug gekoppeld naar ambtenaren, bestuurders en gemeenteraden. Hiervoor worden bestaande overleggen voor benaderd.

De communicatieactiviteiten (met behulp van sociale media) kunnen geëvalueerd worden door betrokken/bereikte doelgroepen jaarlijks (per activiteit) te vragen naar kennis, houding en gedrag en de ingezette sociale media kunnen resultaten opleveren ten aanzien van aantallen, bereik, regio.

Er ontbreken voor communicatiedoelstellingen volledige en eenduidige nulmetingen van alle drie de regio's, want pas dan kan een eindmeting vooral ten aanzien van bewustwording uitgevoerd worden door GGD Hollands Noorden. Er wordt onderzocht of een aantal vragen toegevoegd kunnen worden bij het EMOVO 2013 zodat dat als nulmeting kan dienen voor de evaluatie van 2015.

Organogram programma Jeugd, Alcohol en Drugs

Begroting Programma Jeugd, Alcohol en Drugs

Jeugd, Alcohol en Drugs 2013 t/m 2015 jaarijks €

Bijdrage gemeenten 322.725
Totaal 322.725

lasten

Organisatie en coördinatie (ca. 10%) 23.400
 Organisatiekosten 6.000
 Preventie (ca. 60%) 38.000
 Basisonderwijs 145.000
 Voortgezet Onderwijs 13.000
 Anders (IVA, puberoudercursussen)
 Communicatie (ca. 15%) 20.000
 Communicatiemiddelen 27.740
 Regelgeving en handhaving (ca. 15%) 40.000
 Mystery Guest Onderzoek (in 2013 en 2015) 4.585
 Bijeenkomsten implementatie Drank- en Horecawet 5.000
 Ondersteuning toezicht

Totaal 322.725

Bijlage 2

Toelichting begroting

Gemeenten NHN

Inwoners per 31.10.2012

Bijdrage in € (€ 0.50 per inwoner)

Alkmaar	94.269	47.135
Bergen	30.682	15.341
Castricum	34.474	17.237
Den Helder	57.065	28.533
Drechterland	19.300	9.650
Enkhuizen	18.268	9.134
Graft-de Rijp	6.436	3.218
Heerhugowaard	52.483	26.242
Helloo	22.650	11.325
Hollands Kroon	47.703	23.851
Hoorn	71.254	35.627
Koggenland	22.345	11.172
Langedijk	26.991	13.496
Medemblik	43.117	21.559
Opmeer	11.393	5.697
Schagen	46.436	23.218
Schermer	5.456	2.728
Stede Broec	21.456	10.728
Texel	13.668	6.834
totaal	645.446	322.725

Betreft gemeentelijke bijdrage
Programma Jeugd, Alcohol en Drugs

baten

Bijdrage gemeenten

Is gebaseerd op een bedrag van 50 cent per inwoner.
Het inwonersaantal bedroeg op 31-10-2012 in totaal 645.446

lasten

Organisatie en coördinatie

- Kosten voor ambassadeurswerk van gemiddeld 15 uur per maand (tarief € 130,-- incl. BTW) = € 23.400,--
Instructies voor commissies, gemeenteraden, schoolbesturen en andere doelgroepen
- Organisatorische zaken en ondersteuning stuurgroepen en werkgroepen zoals huur locaties, onkosten
€ 500,-- per maand = € 6.000,--
- Projectleiding vanuit reguliere middelen Programmabureau en GGD (geen kosten voor begroot)

Preventie

Basisonderwijs: zie uitvoeringsprogramma, o.a.

- Roken en Alcohol een Ander Verhaal en lightversie
 - ouderavonden, lesboekjes, folders
- Voortgezet Onderwijs: zie uitvoeringsprogramma, o.a.
- modules alcohol en blowen Elektronische Leerweg Omgeving (ELO)
 - interactieve theatervoorstellingen

Anders:

- IVA trainingen
- Puberoudercursussen

Communicatie

Communicatiemiddelen zie uitvoeringsprogramma, o.a.

- Stickers/A3-posters
- Advertenties
- Facebook app's

Coördinatie zie uitvoeringsprogramma, o.a.

- Uren coördinatie t.b.v. stuurgroepen, projectgroep, opstellen persberichten, website, nieuwsbrief etc.

Regelgeving en handhaving

Mystery Guest Onderzoek

- Tweemaal uitvoeren regionaal mystery-guest onderzoek 2 x € 60.000,-- gem. € 40.000 p.j.
- Bijeenkomsten DHW implementatie voor beleidsmakers, politie en toezichthouders
- Project Wakkere Ouders

UITVOERINGSPLAN PREVENTIE Programma 'In control of Alcohol' NHN 2013 - 2014
Basisonderwijs NHN 2013 - 2014

Interventies	Doel	Doelgroep	Aantallen	Verantwoordelijkheden	Communicatie
werving roken, alcohol, een ander verhaal RAEAV	verhogen startleeftijd naar 13.5 jaar	directies/leerkrachten groep 7/8 basisonderwijs	50 basisscholen NHN	Brijder Verslavingszorg GGD HN Gemeenten communiceren dit met scholen indien scholen achterblijven	factsheet nieuwsbrief In control of...
ouderavond roken, alcohol, een ander verhaal	verlagen oudertolerantie van 37% naar 25%	groep 7/8, ouders en leerkrachten	50 basisscholen	Brijder Verslavingszorg verzorgt de ouderavond en geeft de gegevens door Gemeenten communiceren dit met scholen indien scholen achterblijven	factsheet nieuwsbrief In control of...
nieuwe lesboekjes roken, alcohol een ander verhaal	verhogen startleeftijd naar 13.5 jaar	leerlingen groep 7/8	50 basisscholen 1500 boekjes	Brijder Verslavingszorg inventariseert GGD HN verstuurt de boekjes	factsheet nieuwsbrief In control of...
Docentenhandleiding Roken, alcohol een ander verhaal	verhogen startleeftijd naar 13.5 jaar	groep 7/8 en leerkrachten	50 handleidingen	Brijder Verslavingszorg inventariseert GGD HN verstuurt de handleidingen	factsheet nieuwsbrief In control of...
Dat drinkt Niet!	verhogen startleeftijd naar 13.5 jaar	groep 7/8, ouders en VO leerlingen derde klas/eerste klas ROC	60 basisscholen NHN	GGD Hollands Noorden Rabobanken Texel, Den Helder, Schagen, Hoorn en Westfriesland Oost	persbericht nieuwsbrief In control of...

Bijlage 3

vervolg UITVOERINGSPLAN PREVENTIE Programma 'In control of Alcohol' NHN 2013 - 2014
Basisonderwijs NHN 2013 - 2014

Interventies	Doel	Doelgroep	Aantallen	Verantwoordelijkheden	Communicatie
andere projectvorm een lichtversie van RAEAV, wel altijd met een ouderavond	verhogen startleeftijd naar 13.5 jaar en verlagen oudertolerantie van 37% naar 25%	groep 7/8 en ouders	14 basisscholen gastlessen gekoppeld aan ouderavonden	Brijder Verslavingszorg	factsheet nieuwsbrief In control of... persbericht
andere activiteiten/ eigen projecten inclusief ouderavond	verhogen startleeftijd naar 13.5 jaar en verlagen oudertolerantie van 37% naar 25%	groep 7/8 en ouders	15 basisscholen	Brijder Verslavingszorg	factsheet nieuwsbrief In control of... persbericht
folder uitdelen basisonderwijs inclusief	verhogen startleeftijd naar 13.5 jaar en verlagen oudertolerantie van 37% naar 25%	groep 7 en ouders en verpleegkundigen JGZ. Deze verpleegkundigen volgen hiervoor een scholing van 2 uur	300 basisscholen	GGD Hollands Noorden. Dit is nog in ontwikkeling en zoals het er nu naar uitziet gaat dit pas vanaf januari 2014 van start. Na 2014 zal dit verder gefinancierd moeten worden in de uitvoer	nieuwsbrief In control of... persbericht

Wij proberen zoveel mogelijk basisscholen te bereiken door middel van verschillende interventies. De interventies zijn RAEAV, Dat
drinkt Niet, lichtversie RAEAV

Voortgezet onderwijs 2013 - 2014

Interventie	Doel	Doelgroep	Aantallen	Verantwoordelijkheden	Communicatie
ELO modules alcohol	Ooit alcoholgebruik is gedaald van 55% in 2009 naar 45% in 2013. Actueel alcoholgebruik is gedaald van 45% in 2009 naar 35% in 2013. Overmatig alcoholgebruik is gedaald van 28% in 2009 naar 20% in 2013	leerlingen VO, eerste of tweede klas	25 scholen, 10 klassen per school	Brijder Verslavingszorg GGD Hollands Noorden	factsheet nieuwsbrief In control of... Facebook In control of... websites scholen
ELO modules blowen	Wel eens/ooit gebruik softdrugs is gedaald van 18% in 2009 naar 16% in 2013. Afgelopen maand gebruik softdrugs gebruik is gedaald van 8% in 2009 naar 6% in 2013. Wel eens/ooit gebruik harddrugs is gedaald van 3% in 2009 naar 2% in 2013 Afgelopen maand gebruik harddrugs blijft gelijk aan 2009, namelijk 1% in 2013	leerlingen VO, tweede of derde klas	25 scholen, 10 klassen per school	Brijder Verslavingszorg GGD Hollands Noorden	factsheet nieuwsbrief In control of... Facebook In control of... websites scholen
MBO/ROC ELO modules alcohol	Overmatig alcoholgebruik is gedaald van 66% in 2009 naar 50% in 2013. (boven de 16 jaar)	leerlingen MBO/ROC, eerste klas	5 scholen, 6 klassen per school	Brijder Verslavingszorg GGD Hollands Noorden	factsheet persbericht nieuwsbrief In control of... Facebook In control of...